

УДК 37.018.1:17
DOI 10.31654/2663-4902-2020-PP-2-64-70

Lisovets O.

Niżyński Państwowy Uniwersytet im. M. Gogola, Ukraina

Niedziela K.

II r. studiów mgr Pedagogika opiekuńczo-wychowawcza z profilaktyką społeczną
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, Polska

ETYCZNE ASPEKTY PRACY Z DZIECKIEM I RODZINĄ

Artykuł omawia kwestie etyczne związane z pracą wychowawczą w rodzinie. Przedstawiono filozoficzne aspekty rozumienia dziecka, rodziny, wychowania, edukacji, zapewnienia praw dziecka. Podsumowano współczesne podejście do wychowywania dziecka w rodzinie.

Słowa kluczowe: etyka, wychowanie, rodziną, pracą wychowawczą w rodzinie, personalistyczna model pracy z dzieckiem.

Sformułowanie problemu. Właściwe ujęcie poznawcze etycznej problematyki pracy z dzieckiem i rodziną wymaga w pierwszej kolejności prezentacji rozumienia samej rodziny i małżeństwa. Rodzina i małżeństwo zaś mogą zostać właściwie ujęte tylko tam, gdzie jest prawdziwa wizja człowieka. Z tej racji omówienie etycznych aspektów pracy z dzieckiem należy w pierwszej kolejności odnieść do dociekań antropologicznych i wynikających z nich ujęć etycznych. Sama bowiem etyka jako dziedzina filozofii zawsze pozostanie pochodną antropologii i samej metafizyki, pojętej jako teoria całej rzeczywistości.

Poznanie treści filozoficznych odnoszących się do problemów etycznych związanych z pracą wychowawczą w rodzinie, może dokonywać się wprost, tj. przez samo filozofowanie lub też pośrednio, przez ukazywanie stanowisk filozoficznych obecnych np. w szeroko pojętej kulturze i obyczajowości, w dziedzinie życia społecznego, w formie organizacji działań zbiorowych, systemie dystrybucji dóbr i usług duchowych jak i materialnych [9].

Szczególnie ważnym sposobem poznawania prawdy o człowieku, jego dobru, (pewnej zakładanej prawdy filozoficznej) – może być śledzenie i analizowanie systemu prawa stanowionego, który to ukazuje pewne określone rozumienie filozoficzne człowieka, rodziny, wychowania, edukacji, a także uprawnień dziecka i sposobów ich realizacji. Filozofia bowiem jako pewien typ poznania i rozumienia jest także obecna w prawie, w normach zasadniczych funkcjonujących w państwie i w przestrzeni życia zbiorowego. Obecność ta nie jest akcydentalna, ale bardzo ważna i poniekąd zasadnicza. Jak bowiem pojmie się człowieka, jego dobro, naturalny i właściwy sposób działania i rozwoju, tak też będzie tworzony system prawa stanowionego odnoszący się do rodziny i istniejących w niej działań.

Przedstawianie materiału głównego.

1. Dziecko – osobą w rodzinie

Człowiek jest osobą, a zatem kimś, kto jest obdarowany godnością, wolnością i rozumnością, a także przyrodzonymi i niezbywalnymi prawami, które muszą być respektowane przez wszelkie zrzeczenia ludzkie w tym także przez rodzinę i małżeństwo [6]. Jest on z perspektywy filozoficznej bytem suwerennym, będącym podmiotem naturalnych i stanowionych praw, które sprawiają, że musi on w każdym zrzeczeniu ludzkim być traktowany właśnie jako podmiot. Podmiotowość ta jest szczególnie ważna dla pracy wychowawczej z dzieckiem w rodzinie. Wiąże się ona z faktem godności osobowej dziecka, ale także z koniecznością usprawnienia go do tego, aby było ono dobrym człowiekiem, wywiązującym się ze swych obowiązków jakie ma względem siebie, najbliższych, społeczeństwa i narodu, państwa a także samego Pana Boga, celu ostatecznego życia wszystkich ludzi.

Musimy pamiętać o tym, że szczytowym w dziejach ujęciem poznawczym człowieka jest personalistyczna wizja człowieka, która ukazuje, że zaistnienie osoby ludzkiej, choć dokonuje się w wyniku naturalnego procesu pożycia między ludźmi, wymaga uczestnictwa w procesie prokreacji czynnika pozabiologicznego, który w perspektywie ostatecznych wyjaśnień jawi się jako Absolut, Bóg. Stwarza On z niczego na wzór i podobieństwo Swoje każdą ludzką duszę, zasadę życia i tożsamości człowieka. Z tej racji człowiek może być nazywany nie tylko na gruncie personalistycznym dzieckiem Boga ale także dzieckiem swoich rodziców. Ma to znaczenie kapitalne dla właściwego ujęcia pracy wychowawczej w rodzinie jak i dla jej realizacji w praktyce.

Analizy antropologiczne ukazują również, kres ludzkiego życia związany z śmiercią biologiczną, który nie jest końcem absolutnym człowieka, ale przejściem człowieka do nowego życia. Człowiek bowiem jest przeznaczony do życia wiecznego w absolutnej szczęśliwości. Szczęśliwość tę zapewnia człowiekowi tylko Absolut-Bóg. Cel ludzkiego życia nie może być zatem osiągnięty jakkolwiek, ale musi być spełniany w uzgodnieniu z naturą człowieka i z samym celem, czyli tym, ku czemu ono ostatecznie zmierza.

2. *Wychowanie*

Wychowanie jawi się w tej perspektywie jako doskonalenie człowieka do osiągnięcia przez niego celu swego życia [14]. Zaczyna się ono właśnie w rodzinie i wiąże się z pracą wychowawczą samych rodziców, ale także i dziecka nad doskonaleniem siebie [7].

Etyka jako teoria działania ludzkiego, wyjaśniająca ludzkie postępowanie, ale także jako teoria wychowująca człowieka do dobrego życia, musi uwzględniać kondycję bytową człowieka, jego ontyczny status, ale także faktyczny sposób życia, zaistnienia i działania. Ten sposób życia i działania jest społeczny, rodzinny, wspólnotowy [11]. Człowiek żyje i rozwija się dzięki innym ludziom, dzięki pomocy z ich strony, jest na wiele sposobów od innych "uzależniony". Ta wspólnotowość, oraz wzajemne uwarunkowanie istnieje na polu życia rodzinnego, zaś praca wychowawcza z dzieckiem jest w poważnym stopniu zależna od jakości i formy życia wspólnotowego.

Życie to jak wiadomo będzie miało niekiedy pewne deficyty, ale rzecz w tym by nie były one istotnie poważne, by nie zagrażały doskonałości dziecka i należnemu mu wychowaniu [1]. Co ważne, wychowanie to będzie zawsze miało swoje kryterium w doskonałości dziecka, w jego szczęściu, w dojrzałości, jakie osiąga dzięki wychowawczej pracy całej rodziny.

Wychowanie jako proces doskonalenia człowieka do samodzielnej i odpowiedzialnej formy życia rozpoczyna się w rodzinie i zasadniczo trwa dzięki formacji rodzinnej [4]. Dlatego rodzina jest pierwszym i najważniejszym miejscem formacji człowieka, który rozpoczyna swój byt na ziemi właśnie jako dziecko. Dziecko jest przede wszystkim człowiekiem i ma się rozwinąć dzięki rodzinie do pełni życia ludzkiego. Pełnia ta zakłada nie tylko rozwój cielesny, intelektualny, czy materialny człowieka, ale także rozwój dzięki któremu dziecko stanie się człowiekiem dobrym, szczęśliwym, pełnym i prawdziwym. Tylko takie może być pożyteczne społecznie, może spełniać się jako dobry pracownik, małżonek, przyjaciel, obywatel.

Formacja zatem dziecka w rodzinie jest sprawą zasadniczą dla całego życia społecznego, państwowego i narodowego. Wszystkie pozarodzinne kręgi wychowania i formacji dziecka muszą fakt ten uwzględniać, a także do pewnego stopnia służyć rodzinie jako zasadniczemu i pierwszemu miejscu wychowania człowieka. Nic bowiem tak dobrze nie może uformować człowieka jak rodzina, w której otoczony miłością rozwija się on ku pełni swego człowieczeństwa.

Otóż praca wychowawcza nad dzieckiem w rodzinie jest zasadniczo dziełem miłości rodzinnej, samej atmosfery, jaką rodzina żyje. Potwierdza to dobitnie sama praktyka życiowa oraz pedagogiczna, własne doświadczenie zdobyte przez lata za sprawą kontaktu z rodzinami.

3. *Rodzina ludzka – podstawowe środowisko wychowania człowieka*

Człowiek jako byt szczególny zaczyna istnieć, żyć i rozwijać się w rodzinie. Ta zaś nie jest zrzeszeniem czysto biologicznym, ale zrzeszeniem ludzkim, istotnie różnym od stada zwierzęcego i związków jakie istnieją w świecie zwierzęcym [13]. Związki te kierowane są przede wszystkim inklinacjami naturalnymi i są przez to ukoniecznione. Co ważne kierują się nie tyle dobrem konkretnych jednostek, ale dobrem gatunku. Jednostka bowiem w

świecie zwierzęcym jest "jakby nośnikiem" dobra gatunku, jest środkiem do trwania gatunku. Jej dobro nie ma znaczenia w konfrontacji z interesem i siłą gatunku, który reprezentuje. Z tej racji jednostki słabe, chore, niepełne, są w świecie zwierzęcym eliminowane jako przeszkoda i czynnik bezużyteczny dla gatunku, którego dobro tu jest nadrzędne.

Sprawa ma się inaczej z człowiekiem, który w swym życiu rodzinnym, także w prokreacji i wychowaniu potomstwa kieruje się nie tyle dobrem gatunku, co dobrem dziecka, jego szczęściem i rozwojem w świadomości tego, że jest ono niejako darem nad którym rodzice mają sprawować służbę, pomoc. Władza rodzicielska nad dzieckiem nie jest więc tego typu władzą jaką ma zwierzę nad swym potomstwem, nie prowadzi ona do takiego celu jaki jest w świecie zwierzęcym. Praca wychowawcza nad dzieckiem wymaga zatem innych środków niż te, które są w świecie zwierzęcym. W tym kryje się poważny wymiar samej rodziny oraz jej istotna różnica w stosunku do zrzeszeń zwierzęcych. Rodzice rodzą dziecko i sprawują nad nim władzę, ale jest to władza człowieka w stosunku do człowieka. Jako taka musi się liczyć z rozumem i wolnością oraz ostatecznie z przeznaczeniem człowieka, którym jest jego szczęście [12].

4. *Ideowe podstawy rodziny*

Oczywiście to wszystko ma miejsce tam, gdzie jest antropologia personalistyczna, nie zaś jakaś naturalistyczna wizja człowieka. Współczesne liczne problemy rodziny wynikają przede wszystkim z błędów antropologicznych, które są w samych rodzicach, a także w samym systemie życia społecznego. System ten albo podąża za indywidualistyczną wizją człowieka, albo też za kolektywistyczną, co ostatecznie bardzo mocno rzutuje na rozumienie samej rodziny oraz na wychowawczą pracę z dzieckiem. W kolektywizmie zasadniczo nie ma rodziny jako takiej, jest społeczność, reprezentowana w jednostkach, ona pełni rolę podmiotu wychowania dziecka, ona narzuca reguły i zadania dla pracy wychowawczej, ona ostatecznie dokonuje oceny samego wychowania. Dlatego dobro człowieka w kolektywizmie jest słabo rozeznane i reprezentowane, z tej racji cały system wychowania kolektywistyczny musi uchodzić za zagrożenie dla wychowania człowieka i samego dziecka.

Podobnie się ma rzecz z koncepcjami indywidualistycznymi człowieka, na gruncie których powstaje wizja i forma życia rodzinnego jako dodatku do interesu, szczęścia jednostki. Szczęście to najczęściej bywa ujmowane i wyjaśniane w kategoriach utylitarystycznych i hedonistycznych [5]. W związku z tym sama rodzina jawi się jako coś co albo satysfakcjonuje jednostkę, albo nie. Najczęściej jednak rodzina na gruncie indywidualizmu jawi się jako swoisty balast (przykry ciężar i konieczność) dla wolności jednostki, lub też jako pewna jej własność, "majątek". To wszystko ma oczywiście negatywny wpływ na relacje międzyludzkie w rodzinie i odbija się bardzo mocno negatywnie na pracy wychowawczej z dzieckiem. Indywidualizm bowiem skłania rodzica do traktowania dziecka jako środka do własnego szczęścia, to zaś jest poważnym poniżeniem i pomniejszaniem osoby dziecka. Prowokuje także do traktowania drugiego człowieka jako swoistego towaru, nie zaś podmiotu, obdarzonego godnością i uprawnieniami, a co zatem idzie także kogoś, komu coś się słusznie należy.

Jedynie zatem personalizm jako teoretyczna podstawa dla rodziny jawi się jako właściwa teoria, na gruncie której należy budować swą pracę wychowawczą nad dzieckiem [10]. System prawa stanowionego winien zatem wyrastać z personalizmu, winien wspierać personalistyczny model pracy z dzieckiem. Model ten kładzie nacisk na ucnotliwienie dziecka, na jego doskonałość przede wszystkim intelektualną i moralną, przez którą dziecko osiąga swą dojrzałość bytu osobowego i zarazem społecznego, odpowiedzialnego i samowystarczalnego.

Rodzina ludzka jako środowisko pracy wychowawczej nad dzieckiem ma swe zasadnicze ugruntowanie w małżeństwie. To, jak wiadomo powstaje na mocy ludzkiej decyzji, choć sam człowiek przez fakt płciowości jest skłaniany do łączenia się w trwałe więzi. Więzy te jednak u człowieka mają postać małżeństwa.

5. *Małżeństwo*

Decyzja o zawarciu związku małżeńskiego może przyjąć postać sformalizowaną, prawną i społecznie akceptowaną. Jest nią właśnie małżeństwo. Małżeństwo jako trwała forma zjednoczenia kobiety i mężczyzny staje się w wyniku pożycia małżonków

środowiskiem zaistnienia człowieka – innej osoby [2]. Oczywiście, zaistnienie człowieka może dokonać się bez związku małżeńskiego, ale w takim przypadku pojawia się szereg bardzo poważnych trudności, które w pierwszej kolejności uderzają w dziecko, człowieka już zaistniałego.

Trudności te i braki uderzają też mocno w rodziców, którzy bez trwałego związku, bez wspólnoty także materialnej, mają wielkie przeszkody w dobrym wychowaniu dziecka. Często zaś brak więzi małżeńskiej jak i brak realnej obecności osoby małżonka, powoduje niezdolność jednego rodzica do sprostania trudom wychowania dziecka, sprawia także, że swą powinność wychowawczą realizują źle, lub też przerzuca ją na inne czynniki jak szkoła, państwo czy instytucje społeczne i religijne. Działanie takie jest złe i to na wiele sposobów, przede wszystkim jest niesprawiedliwe wobec samego dziecka, które jako człowiek ma prawo do rodziny, wychowania i edukacji, wsparcia i ochrony swego dobrostanu i człowieczeństwa.

Brak trwałych związków małżeńskich, połączone z hedonistycznym stylem życia przynosi także wielkie niebezpieczeństwo, w postaci pokusy usunięcia już zaistniałego życia ludzkiego w łonie matki. Pokusa ta prowadzi często do tzw. aborcji czyli zabicia dziecka. Dziecko bowiem i jego wychowanie faktycznie ogranicza rodziców, pochłania środki i czas, zmusza do porzucenia wielu dóbr, które mogły być udziałem rodziców, gdyby nie fakt istnienia dziecka i potrzeb i obowiązków jakie istnieją z racji rodzicielstwa. Jest to największe zło, jakie rodzice mogą dziecku wyrządzić w życiu biologicznym. Zło to ma także poważne konsekwencje społeczne, bowiem niszczy podstawy bytu społecznego, godzi w przyszłość narodu i państwa. Przyszłość ta bowiem nie może istnieć bez dzieci, które uzyskawszy dojrzałość, stają się podmiotami życia społecznego.

Wielka ilość aborcji świadczy przede wszystkim o słabości samej rodziny, o egoizmie, który się w nią wdarł, o lekceważeniu przez ludzi prawa naturalnego innych osób do życia oraz o pogwałceniu przez ludzi istotnego dobra społecznego i państwowego jakim jest silna i liczna grupa dzieci. Niesprawiedliwość jaką jest aborcja powoduje także brak pokoju społecznego, bo przecież pozbawianie życia osób niewinnych jest złem istotnym, poważnym, które wiąże się z byciem zabójcą przez tych, którzy aborcji dokonują [8].

Musimy pamiętać, o tym że rozwój człowieka jest bardzo długi i wymagający, trwa do uzyskania dojrzałości osoby ludzkiej około 20 lat, a w praktyce często także i znacznie dłużej. Z tej racji wymaga on wsparcia ze strony małżonków, ale i całego społeczeństwa, całej rodziny, a wsparcie to obejmuje bardzo wiele czynników i sfer od sfery biologicznej przez, intelektualną, moralną, społeczną, religijną, materialną i wiele innych, których nie można w prosty sposób tu opisać. Wychowanie jest sprawą trudną, a praca nad nim jest narażona na różne deficyty.

Podsumowanie. Pierwszym i zasadniczym wyzwaniem etycznym związanym z wychowawczą pracą z dzieckiem w rodzinie – jest zapewnienie należytej formacji samym rodzicom, formacji, która ukaże im wielką godność samej instytucji rodziny jak i samego rodzicielstwa. Nie można bowiem realizować misji rodziny bez tejże należytej formacji. Obowiązuje bowiem wszystkich zasada *nemo dat quod non habet*. Rodzice zatem nie znając swej misji, nie posiadając należytego jej rozumienia nie mogą z niej właściwie się wywiązać.

Brak znajomości prawdy o człowieku, prawdy o rodzinie, prawdy o godności ludzkiej a także o sposobie powstania człowieka i celu jego istnienia – ciężą zasadniczo na misji współczesnej rodziny i na jej pracy wychowawczej z dzieckiem.

Jest prawdą również że szeroko pojęty świat współczesny, ze swymi mediami, wzorami kulturowymi nie ułatwiają rodzicom ich pracy wychowawczej z dzieckiem. Lansowanie powszechnie dziś permisywizmu kulturowego, fałszywej wizji partnerstwa, ogólnie luzu moralnego, relatywizmu, laickiego modelu życia, sentymentalizmu – wszystko to godzi w zdrowe zasady wychowania człowieka, w samo wychowanie rodzinne i pracę wychowawczą z dzieckiem. Błędem jest także dziś wielkim w pedagogice rodzinnej mylenie wychowania z edukacją, Błąd ten powoduje, że praca z dzieckiem w rodzinie zamienia się w informowanie dziecka o tym co ma zrobić lub czego robić mu nie wolno. Nie czyni to dziecka ani bardziej samodzielnym, ani dobrym moralnie, często jednak spacza samo wychowanie, zamieniając go w jakąś postać opieki intelektualnej, za którą nic nie idzie. Pouczanie i zakazywanie bez możliwości karcenia i ucnotliwienia dziecka

stają się faktycznie karykaturami prawdziwego wychowania i prawdziwej pracy z dzieckiem w rodzinie [3].

Drugim wyzwaniem moralnym jest oparcie całego procesu pracy wychowawczej z dzieckiem na zdrowej, wolnej od błędów teorii wychowawczej (pedagogii). Istnieje dziś bowiem wiele błędnych wizji życia rodzinnego, w których właściwa praca wychowawcza z dzieckiem jest wielce utrudniona. Do pracy tej wdzierają się ideologie promujące relatywizm moralny i wynaturzone formy pożycia seksualnego. Wszystko to ma ogromny wpływ na dziecko, na to jak będzie ono rozumiało swą płciowość, wynikające z niej powinności i zadania, formy realizacji, jak dziecko będzie spełniać się w przyszłości na polu życia społecznego i rodzinnego.

W pedagogice rodzinnej wielką pomocą dziś pozostaje przede wszystkim filozofia klasyczna, realistyczna, akcentująca osobowy status bytowania człowieka, ujmująca jego formy życia w perspektywie ostatecznego celu bytowania człowieka. Filozofia ta uczy, że rodzina, podobnie jak każde zrzeczenie ludzkie musi poznać prawdę o sobie, by w świetle niej należycie ułożyć relacje międzyludzkie oraz by w ich ramach należycie wywiązać się z pracy wychowawczej. Praca ta faktycznie nie obejmuje tylko formacji dziecka, ale także formację wszystkich osób tworzących rodzinę.

Bibliografia

1. Andrukowicz, W. (2001). *Edukacja integralna*. Kraków: Wyd. Impuls.
2. Dyczewski, L. (1995). *Rodzina – społeczeństwo – państwo*. W: *Rodzina w okresie transformacji ustrojowej*, (red.) A. Kurzynowski. Warszawa: WSP TWP.
3. Horowski, J. (2007). *Paedagogia perennis w dobie postmodernizmu. Wychowawcze koncepcje o. Jacka Woronieckiego a kultura przełomu XX i XXI*. Toruń: Europejskie Centrum Edukacyjne – Adam Marszałek.
4. Krąpiec, M. A. (2009). *Człowiek jako osoba*. Lublin: PTTA.
5. Krąpiec, M. A. (2008). *Szczęście*. W: *Powszechna encyklopedia filozofii, t. 9*, red. A. Maryniarczyk. Lublin: PTTA, 301–302.
6. Maryniarczyk, A. (2003). *Koncepcje bytu a rozumienie człowieka*. W: *Błąd antropologiczny. Zadania współczesnej metafizyki 5*, red. A. Maryniarczyk, K. Stępień. Lublin: PTTA, 73–121.
7. Pospiszyl, K. & Żabczyńska, E. (1985). *Psychologia dziecka niedostosowanego społecznie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
8. Schooyans, M. (1991). *Aborcja a polityka*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 244.
9. Skrzydlewski, P. (2003). *Błąd antropologiczny w teoriach społecznych*. W: *Błąd antropologiczny. Zadania współczesnej metafizyki 5*, red. A. Maryniarczyk, K. Stępień. Lublin: PTTA, 223–254.
10. Skrzydlewski, P. (2005). *Granice pomocy wychowawczej państwa z perspektywy realistycznej filozofii*. W: *Pedagogika społeczna w służbie rodzinie (aspekt pomocowy, kulturowy, wychowawczy)*, t. 1, red. K. Gąsior, T. Sakowicz. Kielce: Akademia Świętokrzyska, Centrum Profilaktyki i Edukacji, 143–156.
11. Woroniecki, J. (1961). *Rozwój osobistości człowieka. Dynamiczny aspekt personalizmu*. W: *tenże Wychowanie człowieka. Pisma wybrane*. Kraków, 59–92.
12. Woroniecki, J. (2008). *W szkole wychowania. Teksty wybrane*. Lublin: Fundacja Servire Veritati Instytut Edukacji Narodowej.
13. Woroniecki, J. (1928). *Ogólne podstawy filozoficzne i teologiczne chrześcijańskiej nauki o małżeństwie*. W: *Małżeństwo w świetle nauki katolickiej, praca zbiorowa profesorów Uniwersytetu Lubelskiego*. Lublin: Towarzystwo Wiedzy Chrześcijańskiej.
14. Woroniecki, J. (1999). *Katolicka etyka wychowawcza, t. I-II (II 1–2)*. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL.

References

1. Andrukowicz, W. (2001). *Edukacja integralna [Integral education]*. Kraków: Wyd. Impuls [in Polish].
2. Dyczewski, L. (1995). *Rodzina – społeczeństwo – państwo [Family – society – state]*. W: *Rodzina w okresie transformacji ustrojowej (red.) A. Kurzynowski*. Warszawa: WSP TWP [in Polish].
3. Horowski, J. (2007). *Paedagogia perennis w dobie postmodernizmu [Paedagogia perennis in the era of postmodernism]*. *Wychowawcze koncepcje o. Jacka Woronieckiego a kultura przełomu XX i XXI*. Toruń: Europejskie Centrum Edukacyjne – Adam Marszałek [in Polish].

4. Krąpiec, M. A. (2009). Człowiek jako osoba [Man as a person]. Lublin: PTTA [in Polish].
5. Krąpiec, M. A. (2008). Szczęście [Happiness]. W: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 9, red. A. Maryniarczyk. Lublin: PTTA, 301–302 [in Polish].
6. Maryniarczyk, A. (2003). Koncepcje bytu a rozumienie człowieka [Concepts of being and understanding man]. W: *Błąd antropologiczny. Zadania współczesnej metafizyki 5*, red. A. Maryniarczyk, K. Stępień. Lublin: PTTA, 73–121 [in Polish].
7. Pospiszyl, K. & Żabczyńska, E. (1985). Psychologia dziecka niedostosowanego społecznie [Psychology of a socially maladjusted child]. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN [in Polish].
8. Schooyans, M. (1991). Aborcja a polityka [Abortion and politics]. Lublin: Wydawnictwo KUL, 244 [in Polish].
9. Skrzydlewski, P. (2003). Błąd antropologiczny w teoriach społecznych [Anthropological error in social theories]. W: *Błąd antropologiczny. Zadania współczesnej metafizyki 5*, red. A. Maryniarczyk, K. Stępień. Lublin: PTTA, 223–254 [in Polish].
10. Skrzydlewski, P. (2005). Granice pomocy wychowawczej państwa z perspektywy realistycznej filozofii [The limits of the educational aid of the state from the perspective of realistic philosophy]. W: *Pedagogika społeczna w służbie rodzinie (aspekt pomocowy, kulturowy, wychowawczy)*, t. 1, red. K. Gąsior, T. Sakowicz. Kielce: Akademia Świętokrzyska, Centrum Profilaktyki i Edukacji, 143–156 [in Polish].
11. Woroniecki, J. (1961). Rozwój osobistości człowieka. Dynamiczny aspekt personalizmu [Development of a person's personality. The dynamic aspect of personalism]. W: *tenże Wychowanie człowieka. Pisma wybrane*. Kraków, 59–92 [in Polish].
12. Woroniecki, J. (2008). W szkole wychowania. Teksty wybrane. [In the school of upbringing. Selected texts]. Lublin: Fundacja Servire Veritati Instytut Edukacji Narodowej [in Polish].
13. Woroniecki, J. (1928). Ogólne podstawy filozoficzne i teologiczne chrześcijańskiej nauki o małżeństwie [General philosophical and theological foundations of the Christian science of marriage]. W: *Małżeństwo w świetle nauki katolickiej, praca zbiorowa profesorów Uniwersytetu Lubelskiego*. Lublin: Towarzystwo Wiedzy Chrześcijańskiej [in Polish].
14. Woroniecki, J. (1999). Katolicka etyka wychowawcza [Catholic educational ethics]. t. I–II (II 1–2). Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL [in Polish].

Лісовець О. В.

аспірантка кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Україна

Nidzela Ksiштоф

магістрантка спеціальності "Догляд та виховна педагогіка з соціальною профілактикою",
Державне вище професійне училище у м. Хелм, Польща

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА ЇХ СІМ'ЯМИ

У статті розглядаються етичні питання, пов'язані з виховною роботою в сім'ї. Представлено філософські аспекти розуміння дитини, сім'ї, виховання та забезпечення прав дітей. Визначено роль батьків, які повинні усвідомлювати свою місію та бути готовими виховувати своїх дітей. Узагальнено сучасний підхід до виховання дитини в сім'ї.

Ключові слова: етика, виховання, сім'я, виховна робота в сім'ї, персоналістична модель роботи з дитиною.

Lisovets O.

Nizhyn Mykola Gogol State University, Ukraine

Nidziela K.

The State School of Higher Education in Chelm, Poland

ETHICAL ASPECTS OF WORKING WITH A CHILD AND FAMILY

The article discusses the ethical issues associated with educational work in the family. Philosophical aspects of understanding the child, family, upbringing, education, ensuring the rights of the child are presented. The child is a full member of the family. This position is the basis for a proper understanding of the process of family upbringing and its implementation in practice. The child must develop through the family to a full human life. This involves not only the physical, intellectual or material development of a person, but also the development through which the child becomes a good, happy, real person. It is emphasized that the formation of a child in the family is important for all social, state and national life.

The role of parents who must be aware of their mission and be ready to raise their children is defined. You can not treat the child as a means of their own happiness, which is a humiliation of the child's personality. Real upbringing and real work with the child in the family should not be replaced by information, instruction or prohibitions.

Modern approaches to raising a child in the family are summarized. The role of philosophy, which is the theoretical basis of family pedagogy and the process of personality education, is determined. Classical, realistic philosophy emphasizes the personal status of human existence, teaches that the family must know the truth about themselves in order to properly organize interpersonal relationships and properly perform their educational work. This work involves not only the development of the child, but also the development of all family members.

Key words: ethics, education, family, educational work in the family, personalistic model of work with the child.